

ธรรมกถาแปล

พระสาสนโสภณ (เอน บินทุตโต)

วัดเทพศิรินทราวาส

เรียบเรียง

พิมพ์เป็นที่ระลึกในการที่

พระเทพเมธากร (ไย ภทฺธิโย)

วัดเทพศิรินทราวาส

ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์

เป็นพระราชาคณะชั้นธรรม

ที่

พระธรรมโสภณ

ในโอกาสพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา

วันที่ ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๒๒

มุกดาสิกการะ จาก

พระประสิทธิสารโสภณ

ฉัตต์ ปิยะอุย

ธรรมกถาแปล

พระสาสนโสภณ (เอื้อน ชินตโต)

วัดเทพศิรินทราวาส

เรียบเรียง

พิมพ์เป็นที่ระลึกในการที่

พระเทพเมธากร (ไย ภทฺธิโย)

วัดเทพศิรินทราวาส

ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์

เป็นพระราชอาคันตุกะธรรม

ที่

พระธรรมโสภณ

ในโอกาสพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา

วันที่ ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๒๒

มุกดาสักการะ จาก

พระประสิทธิสารโสภณ

ฉัตต ปิยะอุย

ในโอกาสพระราชพิธี เถลิงพระชนมพรรษา วันที่
๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๒๒

พระเทพเมธากร (ใบ ฤทธิ์โย) ประธานกรรม-
การบริหารวัดเทพศิรินทราวาส รองแม่กองบาลีสนาม
หลวง รูปที่ ๒ เจ้าคณะภาค ๑ — ๒ — ๓ และ ๑๒ — ๑๓
(ธรรมยุต) ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระ-
ราชาคณะชั้นธรรม ที่ พระธรรมโกสโลภณ วิมลศีลาจาร
ตรีปิฎกालังการ ศาสนภารธุราทร ยติคณิสสร บวร
สังฆาราม คามวาสี มีฐานานุศักดิ์ตั้งฐานานุกรมได้
๖ รูป คือ พระครูปลัดกัลยาณวัฒน์ ๑ พระครูวินัยธร ๑
พระครูธรรมธร ๑ พระครูสังฆรักษ์ ๑ พระครูสมุห์ ๑
พระครูใบฎีกา ๑

ทำเนียบสมณศักดิ์ ที่ พระธรรมโสภณ

๑. พระธรรมโสภณ (สนธิ์ กิจอุกาโร ป.ธ. ๕)

วัดบวรนิเวศวิหาร เป็น พระครูพุทธมนต์ปริชา, พระ
สาธุศีลสังวร, พระราชกวี, พระเทพญาณกวี, พระ
ธรรมโสภณ ๒๕๐๙ ได้รับพระราชทานสถาปนาสมณ-
ศักดิ์เป็นรองสมเด็จพระราชาคณะ ที่ พระญาณวโรดม
๒๕๑๖

๒. พระธรรมโสภณ (พิน ปาสาทิโก ป.ธ. ๗)

วัดราชบพิธฯ เป็น พระครูธรรมาธิการ, พระปริยัติโมลี,
ชั้นราชในนามเดิม, พระเทพโมลี, พระธรรมโสภณ
๒๕๑๗ ถึงมรณภาพเมื่อ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๒๒ รับพระ-
ราชทานเพลิงศพเมื่อ ๒๖ สิงหาคม ๒๕๒๒

๓. พระธรรมโสภณ (ใบ ภทฺธิโย ป.ธ. ๔) วัด

เทพศิรินทราวาส เป็น พระครูปลัดสัมพิพัฒน์ศีลาจารย์,

พระอุดมศีลคุณ, พระราชโศภน, พระเทพเมธากร
๒๕๐๙, พระธรรมโสภณ ๒๕๒๒.

พระธรรมโสภณ (ใย) เป็นประธานกรรมการ
บริหารวัดเทพศิรินทราวาส เป็นพระอุปัชฌาย์ใน
วัดเทพศิรินทราวาส เป็น รองแม่กองบาลีสนามหลวง
รูปที่ ๒ เป็น เจ้าคณะภาค ๑ — ๒ — ๓ และ ๑๒ —
๑๓ (ธรรมยุต)

เรื่องตาบอดคลำช้าง

ขจฺจนุชานํ หตฺถิปฺรามสํณฺณํ ปวฺกขาม

มาจะกล่าวถึงเรื่องราวตาบอดคลำช้าง

๑. กุตปุพฺพํ ภิกฺขเว

พระพุทธเจ้าตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว คือ พระราชาองค์หนึ่งแห่งกรุงสวตถิณี ครึ่งหนึ่งท้าวเชอตรัสเรียกราชบุรุษเข้าเฝ้า มีพระดำรัสสั่งว่า คนตาบอดในกรุงสวตถิณีมีเท่าไร เรียกมาประชุมรวมกันให้หมด ราชบุรุษนั้นรับพระดำรัสสั่งแล้ว เรียกประชุมคนตาบอดทั้งหมดแล้ว ทูลให้ท้าวเชอทรงทราบ ท้าวเชอให้ราชบุรุษแสดงช้างแก่พวกคนตาบอด ราชบุรุษแสดงช้างแก่พวกคนตาบอด คือ

แสดงศีรษะช้างแก่คนตาบอดพวกหนึ่งว่า ช้างรูปร่างเป็นอย่างนี้

แสดงหูช้างแก่คนตาบอดพวกหนึ่งว่า ช้างรูปร่าง
เป็นอย่างไร

แสดงงาช้างแก่คนตาบอดพวกหนึ่งว่า ช้างรูปร่าง
เป็นอย่างไร

แสดงวงช้างแก่คนตาบอดพวกหนึ่งว่า ช้างรูปร่าง
เป็นอย่างไร

แสดงลำตัวช้างแก่คนตาบอดพวกหนึ่งว่า ช้างรูป
ร่างเป็นอย่างไร

แสดงเท้าช้างแก่คนตาบอดพวกหนึ่งว่า ช้างรูปร่าง
เป็นอย่างไร

แสดงสันหลังช้างแก่คนตาบอดพวกหนึ่งว่า ช้างรูป
ร่างเป็นอย่างไร

แสดงโคนหางช้างแก่คนตาบอดพวกหนึ่งว่า ช้าง
รูปร่างเป็นอย่างไร

แสดงปลายหางช้างแก่คนตาบอดพวกหนึ่งว่า ช้าง
รูปร่างเป็นอย่างไร

๒. อถ โข ภิกขเว

พระพุทธเจ้าตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ราชบุรุษ
นั้นแสดงข้างแก่พวกคนตาบอดแล้ว ทูลให้ท้าวเธอทรง
ทราบ

อถ โข ภิกขเว

ดูกรภิกษุทั้งหลาย พระราชานั้น เสด็จไปที่ประชุม
พวกคนตาบอดนั้น ตรัสถามพวกคนตาบอดว่า รู้จักข้าง
แล้วหรือ พวกคนตาบอดทูลว่า รู้จักแล้วพระเจ้าข้า
ท้าวเธอตรัสถามว่า พวกท่านบอกว่า รู้จักข้างแล้ว ไหน
ข้างรูปร่างเป็นอย่างไร

พวกที่เคยคลำ **ศีรษะข้าง** ทูลว่า ข้างรูปร่างเหมือน
หม้อ พระเจ้าข้า

พวกที่เคยคลำ **หูข้าง** ทูลว่า ข้างรูปร่างเหมือน
กะดิ่ง พระเจ้าข้า

พวกที่เคยคลำ **ขาข้าง** ทูลว่า ข้างรูปร่างเหมือน
ศาลไถนา พระเจ้าข้า

พวกที่เคยคลำ **งวงช้าง** ทูลว่า ช้างรูปร่างเหมือน
งอนไถ พระเจ้าข้า

พวกที่เคยคลำ **ลำตัวช้าง** ทูลว่า ช้างรูปร่างเหมือน
ยุงบัว พระเจ้าข้า

พวกที่เคยคลำ **เท้าช้าง** ทูลว่า ช้างรูปร่างเหมือน
เส้า พระเจ้าข้า

พวกที่เคยคลำ **สันหลังช้าง** ทูลว่า ช้างรูปร่าง
เหมือน ครกตำข้าว พระเจ้าข้า

พวกที่เคยคลำ **โคนหางช้าง** ทูลว่า ช้างรูปร่าง
เหมือน สากตำข้าว พระเจ้าข้า

พวกที่เคยคลำ **ปลายหางช้าง** ทูลว่า ช้างรูปร่าง
เหมือน ไม้กวาด พระเจ้าข้า

พวกคนตาบอดทุ้มเถียงกันคอเป็นเอ็นว่า ช้างเป็น
อย่างนี้ ช้างไม่ใช่เป็นอย่างนี้ ช้างไม่ใช่เป็นอย่างนี้ ช้าง
เป็นอย่างนี้ เเถียงกันไปเถียงกันมา เกิดชกต่อยกัน พระ
ราชาทรงสนุก เพราะพวกคนตาบอดชกต่อยกัน

๓. เอเวเมว โข ภิกขเว

พระพุทธเจ้าตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกอัญญ-
เดียรถีย์ปริพพาชก เป็นเหมือนคนตาบอดไม่มีตา ไม่รู้จัก
อัตตะ ไม่รู้จักอนัตตะ ไม่รู้จักธัมมะ ไม่รู้จักอธัมมะ เมื่อ
ไม่รู้จักอัตตะ ไม่รู้จักอนัตตะ ไม่รู้จักธัมมะ ไม่รู้จักอธัมมะ
ต่างก็แตกกัน ทะเลาะกัน ทุ้มเถียงกัน ทิ่มแทงกันด้วยหอก
คือปากว่า ธัมมะเป็นอย่างนี้ ธัมมะไม่ใช่เป็นอย่างนี้
ธัมมะไม่ใช่เป็นอย่างนี้ ธัมมะเป็นอย่างนี้ ฉะนั้นนั้นแล

๔. อถ โข ภควา

อันดับนั้นแล พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงทราบเรื่อง
นั้นแล้ว ทรงเปล่งอุทานนี้ ในเวลานั้นว่า

อิเมสุ กิร สขุขนฺติ เอเก สมณพราหมณา

วิคฺคยฺห นํ วิวทฺนฺติ ชนา เอกนุตทสฺสโน

สมณพราหมณ์เหล่านั้น ข้างอยู่ในเรื่องความเห็นนี้
แท้ ๆ ต่างถือผิดกันแล้วทุ้มเถียงกันและกัน เหมือนพวก
คนตาบอดคลำช้างแต่กลางส่วน เห็นไปคนละอย่าง เถียง
กันจะนั้นแล ฯ

อุรคชาตก

อิทานิ อุรคชาตกํ ปวณาม

มาจะกล่าวถึงเรื่องราวในอุรคชาตก ณ บัดนี้

อุรโกว ตํ ชินฺณนฺติ อิทํ สตุถา เขตวเน
วิหรนฺโต มตปฺตํ กุณฺณพิภํ อารพฺภ กณฺธิ

พระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า เมื่อประทับอยู่
ณ พระเชตวันมหาวิหาร ทรงปรารภคฤหบดีผู้กุณฺณพิภะ
คนหนึ่งซึ่งลูกชายที่รักตายจากไปเป็นเหตุ จึงตรัสพระ
คาถาพจน์ประพันธ์นี้ว่า

อุรโกว ตํ ชินฺณํ

เป็นต้น

มีเรื่องว่า วันหนึ่ง พระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า
เสด็จไปเรือนของคฤหบดีคนนั้น คฤหบดีคนนั้นออกมา
รับเสด็จ ถวายบังคมแล้วนั่งเฝ้าอยู่

พระพุทธองค์ตรัสทักถามว่า “เป็นอะไรนะท่าน ดูหน้าตาเศร้าสร้อยไป”

เมื่อคฤหบดีนั้นทูลว่า “พระเจ้าข้า เป็นอย่างนั้นคือตั้งแต่ลูกชายของข้าพระองค์ตายจากไปแล้ว ข้าพระองค์ใจเหี่ยวแห้งตลอดมา”

พระพุทธองค์ทรงปลอบว่า

ท่านเอ๋ย สิ่งที่ต้องแตกสลาย ก็แตกสลายไปตามเรื่อง สิ่งที่ต้องเสียหาย ก็เสียหายไปตามเรื่อง ก็ความตายนั้นแลไม่ใช่มีแต่เฉพาะคนเดียวเท่านั้น ไม่ใช่มีแม้แต่เฉพาะในบ้านเดียวเท่านั้น แต่มีทั้งในจักรวาลอันหาประมาณมิได้ มีทั้งในสามภพ คือ กามภพ รูปภพ อรูปภพ เหมือนกันหมด ใคร ๆ ในโลกไหน ๆ ที่ชื่อว่าไม่ต้องตายไม่มีเลยสักคนเดียว สังขารแม้สักสิ่งเดียว ที่ชื่อว่าเที่ยง อาจตั้งอยู่ได้ตามเดิมนั้นเทียว ไม่มีเลย สัตว์ทั้งหลายทั้งปวงมีอันต้องตายเป็นเที่ยงแท้ สังขารทั้งหลายทั้งปวง มีอันต้องแตกสลายเป็นแน่นอน แม้ผู้เป็นบัณฑิตในครั้งก่อน

ถึงคราวลูกชายตายจากไปเหมือนตัวท่าน ก็ไม่เศร้าโศก เพราะปลงตกแล้วว่า สิ่งที่ต้องเสียหาย ก็เสียหายไปตามเรื่อง

คฤหบดีนั้นชอบจะรู้เรื่องของบัณฑิต ที่พระพุทธรองค์ทรงอ้างถึงนั้น จึงทูลขอให้ทรงพระกรุณาโปรด ทรงเล่าเรื่องให้ฟัง

พระพุทธรองค์จึงทรงชักอุรคชาดก อันเป็นเรื่องในอดีตกาล มาทรงเล่าให้ฟังดังต่อไปนี้

อดีเต พาราณสียัม พุรหมทตฺเต รชฺชํ กาเรนฺเต โพรธิสฺสโต

ในอดีตกาล ปางเมื่อพระเจ้าพรหมทัตต์ เถลิงถวัลยราชสมบัติ ณ กรุงพาราณสี ครั้นนั้น พระโพธิสัตว์เกิดในตระกูลพราหมณ์ ในหมู่บ้านใกล้ประตูกรุง พาราณสีทำมาหากินด้วยการทำนา เก็บงำเงินทองไว้ได้เป็นหลักฐานมีลูกสองคน คนพี่เป็นผู้ชาย คนน้องเป็นผู้หญิง เมื่อลูกผู้ชายถึงวัยควรมีเรือนได้แล้วจึงส่งขอลูกสาว จากตระกูลที่ทัดเทียมกัน ตกแต่งให้อยู่กิน

เป็นภรรยาตามประเพณี เพราะเหตุนี้ คนเหล่านั้น นับ
ทั้งหญิงลูกจ้างด้วย จึงรวมเป็นหกคน พระโพธิสัตว์ให้
โอวาทแก่คนทั้งห้าคนนั้นอย่างนี้ว่า

ท่านทั้งหลายจงให้ท่าน . โดยกำหนดตามส่วน
ที่ทำมาหาได้นะ ท่านทั้งหลายจงถือศีลนะ ท่านทั้งหลาย
จงรักษาอุโบสถนะ ท่านทั้งหลายจงนึกถึงความตายนะ
ท่านทั้งหลายจงกำหนดความตาย อันจะมีแก่ท่านนะ
เพราะว่า สัตว์ทั้งหลายเหล่านี้ มีอันต้องตายเป็นเที่ยงแท้
ชีวิตของสัตว์เหล่านี้ ไม่ยั่งยืนไปถึงไหนแล้ว สังขาร
ทั้งหลายทุกอย่างไม่มีเที่ยงแท้ มีอันสิ้นไปเสื่อมไปเสมอ
ท่านทั้งหลายอย่าประมาทเป็นอันขาด ทั้งกลางคืน
ทั้งกลางวันนะ

คนเหล่านั้นสาธุการรับโอวาทไม่ประมาท นึกถึง
ความตายจนขึ้นใจ

อถกทิวส์ โพธิสตฺโต ปตุเตน สทุธิ เขตต์
กนตุวา กสตี

อยู่มาวันหนึ่ง พระโพธิสัตว์กับลูกชาย ออกจากบ้าน
ไปไถนา ลูกชายคราดหญ้ารวมไว้เป็นกอง ๆ จุดไฟเผา

ให้เป็นปุย ก็ที่จอมปลวกแห่งหนึ่ง ไม่ไกลจากที่ตรงนั้นเท่าไร มีงูพิษอาศัยอยู่ ถูกควั่นรมตาเข้า โกรธเลื้อยปราดออกมาพบลูกพระโพธิสัตว์เฝ้าอยู่ แน่ใจว่า เพราะเจ้านี่เองเราจึงมีภัย ทันใดนั้น มันตรงเข้ากัดจมส์เขียวเลย ลูกชายพระโพธิสัตว์ ถูกงูพิษกัด พิษเข้า ล้มฮวบขาดใจตายคาที่ พระโพธิสัตว์ผู้พ่อเฝ้าอยู่เหลียวไปดูลูกชาย เห็นล้มพับลงแก่ตา จึงพรวดวิ่ง รีบเข้าไปดูรู้ว่าลูกชายสิ้นใจตายเสียแล้ว จึงอุ้มศพประคองให้นอนข้างโคนไม้ต้นหนึ่งคลุมศพไว้ ไม่ร้องไห้ ไม่รำพึงรำพันกำหนดถึงความไม่เที่ยงเป็นที่ตั้ง พลังไถนาต่อไป เพราะปลงตกแล้วว่า สิ่งที่ต้องแตกสลาย ก็แตกสลายไปเกิดสิ่งที่ต้องตาย ก็ตายไปเกิด กำลังไถนาอยู่ เหลือบไปเห็นชายคนหนึ่งเป็นเพื่อนบ้านคุ้นเคยกัน เดินเจียดนาไป จึงเอ่ยปากร้องถามไปว่า ไปเรือนหรือพ่อ

เมื่อชายคนนั้นตอบว่า เออไปเรือน

พระโพธิสัตว์ออกปากร้องขอว่า

ถ้ากระนั้น ช่วยไปที่เรือนของพวกฉันด้วย บอก
 พรหมณีว่า ฉันสั่งไปว่า วันนี้ไม่ต้องหาข้าวมาเพื่อ
 ถึงสองคนเหมือนวันก่อน ๆ หามาเพื่อเฉพาะคนเดียว
 เท่านั้นเถิด วันก่อน ๆ หญิงลูกจ้างคนเดียวหาอาหารมาส่ง
 แต่วันนี้ มาพร้อมหน้ากันทั้งสี่คน นุ่งขาวห่มขาว มีของ
 หอมดอกไม้ติดมือมาด้วย

ชายคนนั้นรับปากไปบอกพรหมณี ตามที่พระ-
 โพรสัตว์สั่งนั้น

เกน เต ตาต อิทํ สาสนํ ทินฺนํ

พรหมณีถามชายคนนั้นว่า “นี่ใครส่งพ่อมานะพ่อ”

ชายคนนั้นตอบว่า “พ่อพรหมณีส่งฉันมาเองแม่”

พรหมณีได้ยินคำสั่งเป็นปริศนานั้น พลันก็รู้แน่
 ลูกชายเราตายเสียแล้วละ ถึงกระนั้น นางก็ไม่ตก
 ตกใจสักหน่อยเลย ทั้งนี้ เพราะนางอบรมใจอย่างนั้น
 ได้ดีแล้ว ครั้นแล้ว นางก็นุ่งขาวห่มขาว ถือของหอม
 ดอกไม้ ให้คนอื่นถืออาหาร พร้อมกันไปทีนา ทุกคน

เห็นศพแล้ว แม้สักคนเดียว ไม่มีใครร้องให้รำพึงรำพัน
เลย

โพธิสตุโต ปุตุตตสฺส นิปฺปนฺนจุฉายายเมว
นิสํกิตฺวา ภุณฺชิ

ฝ่ายพระโพธิสัตว์ นั่งกินข้าวเช้า ในร่มไม้ที่ลูกชาย
นอนตายอยู่เห็น ๆ นั้นเที่ยว อิ่มข้าวแล้ว ทุกคนช่วยกัน
หาพื้นมากองเรียงซ้อน ๆ กัน ช่วยกันยกศพขึ้นวางบน
กองฟอนขมาศพด้วยของหอมดอกไม้มัน แล้วช่วยกันเผา
ใครสักคนไม่มีน้ำตาแม้หยดเดียว ทั้งนี้เพราะทุกคนนึกถึง
ความตายขึ้นใจดีแล้ว

เตสํ สีสเตเชน สกุกฺกุสฺส ภวนํ อุนฺหการํ ทสฺสเสสิ
ขณะเผาศพนั้น อาสน์ที่ประทับนั่ง ของท้าวสักกะ
เทวราช ส้มแดงไอร้อนผ่าวขึ้นมาทันที เพราะเดชแห่ง
ศีลของคนเหล่านั้น ท้าวเธอทรงระแวงไปว่า เอนี่ใคร
คิดจะให้เราพลัดจากตำแหน่งละกะมัง ทรงใคร่ครวญ
ทบทวนดูจึงทรงทราบว่ อาสน์เราร้อนนี้ เพราะเดช
แห่งคุณของคนเหล่านั้นเอง พลันพระทัยก็ทรงเลื่อมใส

ทรงเห็นว่า เราควรไปสำนักของคนเหล่านั้น บันลือ
 สีหน้าขึ้น สุดเสียงสีหน้าแล้ว บันดาลให้แก้วเจ็ดชนิด
 เต็มเรือนของคนเหล่านั้น แล้วกลับมา ทรงเห็นอย่างนั้น
 แล้ว รีบเสด็จไปในที่เฝ้าศพนั้น ประทับยืนข้างกองฟอน
 ต่อนี้ไป เป็นคำถามของท้าวสักระเทวราช และคำตอบ
 ของพระโพธิสัตว์ ทรงเอ่ยถามว่า

นี้ทำอะไรกันพ่อเอ๋ย

เฝ้าคนคนหนึ่งนาย

ไม่ใช่เฝ้าคนนี้ ข้าเฝ้าอย่างกินกันละครมั่ง

ไม่ใช่อย่างนั้น เฝ้าคนจริง ๆ นาย

ถ้ากระนั้น คนที่ท่านเฝ้าอยู่นี้ เป็นคู่เวรกับท่าน
 นะสีนาย คนที่ฉันเฝ้าอยู่นี้ เป็นลูกชายในไส้แท้ ๆ ไม่ใช่
 เป็นคู่เวรกับพวกฉันเลย

ถ้ากระนั้น เขาก็เป็นลูกชาย ที่ท่านไม่รักนะสิ

เป็นลูกชายสุดที่รักของฉันทีเดียว นาย

ก็เมื่อลูกชายสุดที่รัก ตายทั้งคนอย่างนี้ ไฉนท่าน
 จึงไม่ร้องไห้เล่า

โส อโรทนาการณิ กเถนุโต ปจัมม คามมาห

พระโพธิสัตว์ เมื่อจะทูลให้ท้าวเธอทรงทราบ ถึง
เหตุที่ไม่ร้องให้ จึงทูลเป็นคาถา ที่ ๑ ว่า

๑. อรุโกว ตัม ชินฺณํ หิตฺวา กจฺนติ สฺนฺตํ
เอวํ สรีเร นิพฺโปเก เปเต กาลกเต สติ

๑. งูเงี้ยวลอกคราบเก่าทั้งไปแต่ตัวฉันใด ลูกชายของฉัน
ก็ละทิ้งร่างกายเก่าของตน ไปแต่ตัวฉันนั้น ในเมื่อ
ร่างกาย ระเหิดจากความรู้สึกแล้ว ตายไปโลกอื่นแล้ว

๒. ทยฺหมาโน น ชานาติ ฅาตํ ปรีเทวิตํ

ตสฺมา เอตํ น โสจามิ กโต โส ตสฺส ยา กติ

๒. ลูกที่ฉันเฝ้าอยู่^{นี้} ไม่รู้เลยว่าญาติพี่น้องทั้งหลาย
รำพึงรำพันถึงเขา เพราะฉะนั้น ฉันจึงไม่เศร้าโศก
ถึงเขา เขาไปตามคติของเขาแล้วละ

ต่อไปนี้ เป็นคำถามของท้าวสักกะเทวราช และ
คำตอบของพราหมณ์

สกุโก โพธิสฺส ตสฺส วณํ สุตฺวา พฺราหฺมณํ ปุจฺฉิ

ท้าวสักระเทวราช ทรงสดับน้ำคำของพระโพธิสัตว์
แล้ว ชอบจะทรงทราบความคิดเห็นของคนอื่น ๆ ต่อ ๆ ไป
จึงตรัสถามพราหมณ์ ผู้ภรรยาของพระโพธิสัตว์ว่า

แม่ คนที่แม่เฝ้าอยู่นั้น เป็นอะไรกันกับแม่

นาย เขาเป็นลูกชาย ที่ดิฉันเฝ้าทะนุถนอมมา ตั้งแต่
อยู่ในท้อง ตลอดมาถึงครบสิบเดือน เมื่อคลอดแล้วให้
นมดูลด ดัดมือดัดขา เลี้ยงมาจนเติบโต

แม่ พ่อไม่ร้องไห้ เพราะเป็นผู้ชายใจแข็ง ก็ช่างเถิด
แต่แม่ใจอ่อนนี้หนา ก็เมื่อลูกชายที่แม่อุ้มท้องมาตายไป
ทั้งคน โฉนแม่จึงไม่ร้องไห้เล่า

สา อโรทนาการณ์ กเถนุติ

นางเมื่อจะทูล ให้ท้าวเธอทรงทราบ ถึงเหตุที่ไม่
ร้องไห้ จึงทูลเป็นคาถาสองคาถาว่า

๑. อนพุภิโต ตโต อากา นานุญญาโต อีโต คโต
ยถาคโต ตถาคโต ตตฺถ กา ปรีเทวนา
๑. ลูกชายที่ดิฉันเฝ้าอยู่นี้ เมื่อเขาจะมา ดิฉันไม่ได้
ร้องเรียกให้เขามา เขามาจากโลกอื่นนั่นเอง เมื่อเขา

จะไปดิฉันไม่ได้เอออวยด้วย เขาไปจากโลกนี้เอง
 เขามาได้อย่างใด เขาก็ไปได้อย่างนั้น รำพึงรำพัน
 เพราะเขาจากไปนั้น ได้อะไรขึ้นมา

๒. ทพฺพหมานโน น ชานาติ ฌาตึนํ ปรีเทวิตํ

ตสฺมา เอตํ น โสจามิ คโต โส ตสฺส ยา คติ

๒. ลูกชายที่ดิฉันเฝ้าอยู่นี้ ไม่รู้เลยว่า ญาติพี่น้องทั้งหลาย
 รำพึงรำพันถึงเขา เพราะฉะนั้น ดิฉันจึงไม่เศร้าโศก
 ถึงเขา เขาไปตามคติของเขาแล้วละ

ต่อไปนี้ เป็นคำถามของท้าวสั๊กกะเทวราช และ
 คำตอบของน้องสาว

อถ สกฺโก พุราหมณฺเีย กถํ สุตฺวา ภคินี ปุจฺฉิ

ลำดับนั้น ท้าวสั๊กกะเทวราช ทรงสดับถ้อยคำของ
 พราหมณีแล้ว ตรัสถามน้องสาวว่า

คนที่แม่หนูเฝ้าอยู่นั้น เป็นอะไรกันกับแม่หนู

เขาเป็นพี่ชายของดิฉัน นาย

แม่หนู ชื่อว่าพี่สาวน้องสาว เป็นผู้มีความเยื่อใย
 ในพี่ชายน้องชาย ก็เมื่อพี่ชายของแม่หนูตายทั้งคน โฉน
 แม่หนูจึงไม่ร้องไห้เล่า

สาปัสส อโรทนาการณิ กเถนตี

นางเมื่อจะทูล ให้ท้าวเธอทรงทราบ ถึงเหตุที่ไม่
ร้องให้ จึงทูลเป็นคาถาสองคาถาว่า

๑. สเจ โรเท กิสา อสฺสํ ตสฺสา เม ก็ ผลํ สียา
ภาติมิตฺตสฺสพฺพหฺขณํ ภิชฺชโย โน อรตี สียา

๑. แม้เงาฉันร้องไห้ร้องให้ไปไซ้ร้ ฉันก็ฝ่ายผมไป
เปล่า จะมีผลดีอะไร แก่ตัวฉันนั้น ญาติพี่น้อง
เพื่อนฝูง และผู้หวังดีของฉัน รังจะมีแต่เสียใจยิ่งขึ้น

๒. ทพฺพหฺมาโน น ขานาติ ภาตํนิ ปริเทวตี
ตสฺมา เอตํ น โสจามิ คโต โส ตสฺส บา กติ

๒. พี่ชายที่ฉันเฝ้าอยู่นี้ ไม่รู้เลยว่า ญาติพี่น้องทั้งหลาย
รำพึงรำพันถึงเขา เพราะฉะนั้น ฉันจึงไม่เศร้าโศก
ถึงเขา เขาไปตามคติของเขาแล้วละ

ต่อไปนี้ เป็นคำถามของท้าวสักกะเทวราช และ
คำตอบของภรรยา

อถ สกฺโก ภคินียา กถํ สุตฺวา ภริยํ - ปุณฺณิ

ลำดับนั้น ท้าวสักกะเทวราช ทรงสดับถ้อยคำของ
น้องสาวแล้ว ตรัสถามภรรยาว่า

แม่ คนที่แม่เฝ้าอยู่นั้น เป็นอะไรกันกับแม่

เป็นสามีของดิฉัน นาย

ชื่อว่าหญิงทั้งหลาย เมื่อสามีตายแล้ว ก็ตกพุ่มหม้าย
ไว้ที่พี่ ก็เมื่อสามีของแม่ตายทั้งคน โฉนแม่จึงไม่ร้องไห้
เล่า

สาปสุส อโรทนการณ กณนุต

นางเมื่อจะทูลให้ท้าวเธอทรงทราบ ถึงเหตุที่ไม่
ร้องไห้ จึงทูลเป็นคาถาสองคาถาว่า

๑. ยถาปี ทารโก จนุหิ กจฺจนฺตํ อนุโรทติ

เอวํ สมฺปทเมเวตํ โย เปตมฺนุโสจติ

๑. ได้กร้องให้จะเอาดวงเดือนที่ลอยเคลื่อนไปในท้องฟ้า
ฉันใด คนใดเศร้าโศกถึงคนที่ไปโลกอื่นแล้ว การที่
เขาเศร้าโศกนั้น ก็เปรียบได้ฉันเดียวกัน

๒. ทยฺหมาโน น ชานาติ ภาตึนํ ปริเทวิตํ

ตสฺมา เอตํ น โสจามิ คโต โส ตสฺส ยา คติ

๒. สามีที่ดิฉันเฝ้าอยู่นี้ ไม่รู้เลยว่า ญาติพี่น้องทั้งหลาย
รำพึงรำพันถึงเขา เพราะฉะนั้น ดิฉันจึงไม่เศร้าโศก
ถึงเขา เขาไปตามคติของเขาแล้วละ

ต่อไปนี้ เป็นคำถามของท้าวสักระเทวราช และ
คำตอบของหญิงลูกจ้าง

สกุโก ภริยา ย กถิ สุตวา ทาสี ปุณฺณิ

ท้าวสักระเทวราช ทรงสดับถ้อยคำของภรรยาแล้ว
ตรัสถามหญิงลูกจ้างว่า

แม่ คนที่แม่เฝ้าอยู่นั้น เป็นอะไรกันกับแม่

เขาเป็นเจ้านายของดิฉัน นาย

แม่ถูกบีบคั้น ทูบตีข่มขู่ เพราะฉะนั้น แม่ดีใจว่า
คนอย่างนี้ตายเสียพันธุพันตาไปดีแล้ว จึงไม่ร้องไห้มิใช่
หรือ

อย่าว่าอย่างนี้ สีนาย ว่าอย่างนี้ไม่ควรแก่เขาเลย
ลูกชายเจ้านายของดิฉัน ถึงพร้อมด้วยขันติ เมตตาอารี
ปานลูกชายที่ดิฉันเลี้ยงดู ให้เติบโตมาบนอกทีเดียว

ก็เมื่อเจ้านายที่ดี ตายทั้งคนอย่างนี้ โฉนแม่จึงไม่
ร้องไห้เล่า

สาปัสส อโรทนาการณิ กเถนฺตี

นางเมื่อจะทูล ให้ท้าวเธอทรงทราบ ถึงเหตุที่ไม่
ร้องไห้ จึงทูลเป็นคาถาสองคาถาว่า

๑. ยถาปี อุกทกฺกุโม โภ ภินโน อปฺปฏิสนฺธิโย

เอวํ สมฺปทเมเวตํ โย เปตมฺนุโสจติ

๑. หม้อน้ำที่แตกแล้ว ใครจะต่อให้ติดอย่างเดิมไม่ได้
ฉันใด คนใดเศร้าโศกถึงคนที่ไปโลกอื่นแล้ว การที่
เขาเศร้าโศกนั้น ก็เปรียบได้ฉันเดียวกัน

๒. ทฺยหฺมาโน น ชานาติ ฌาตึํ ปรีเทวิตํ

ตสฺมา เอตํ น โสจามิ คโต โส ตสฺส ยา คติ

๒. เจ้านายที่ดิฉันเฝ้าอยู่นี้ ไม่รู้เลยว่า ญาติพี่น้อง
ทั้งหลาย รำพึงรำพันถึงเขา เพราะฉะนั้น ดิฉันจึงไม่
เศร้าโศกถึงเขา เขาไปตามคติของเขาแล้วละ

สกุโก สพฺเพสํ ฌมฺมกถิ สุตฺวา ว ปสฺสิตฺวา

ท้าวสักระเทวราช ทรงสดับการกล่าวธรรมะทั่ว
ทุกคนแล้ว ทรงเลื่อมใส ประทานโอวาทแก่คนเหล่านั้นว่า

ท่านทั้งหลายเป็นผู้ไม่ประมาท เจริญมรณัสสติ
ตั้งแต่บัดนี้ไป ท่านทั้งหลายไม่ต้องทำงานด้วยมือของตน
ละ ตัวเราคือท้าวสักระ ผู้เป็นราชาของเทวดา จะบันดาล
แก้วเจ็ดชนิดนับไม่ถ้วน ไว้ในเรือนของท่านทั้งหลาย

ท่านทั้งหลายจงให้ท่านต่อไปเถิด ท่านทั้งหลายจงถือศีล
ต่อไปเถิด ท่านทั้งหลายจงรักษาอุโบสถต่อไปเถิด ท่าน
ทั้งหลายจงเป็นผู้ไม่ประมาทต่อไปเถิด

ครั้นแล้ว ทรงบันดาลทรัพย์สินนับไม่ถ้วน ไว้ใน
เรือนของคนเหล่านั้น เสร็จแล้วเสด็จกลับคืนเทวโลก

สตุถา อิมิ ชมมเทสนิ อหริตฺวา สจฺจานิ
ปกาเสตฺวา ชาตกั สโมธานสึ

พระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงนำธรรม-
เทศนานี้มาแสดงแล้ว ทรงประกาศสังฆธรรม ทรง
ประมวลชาดกสุดสิ้นกระแสสังฆธรรม คฤหบดีผู้กุกุณพิกะ
ตั้งอยู่ในโศดาปัตติผล

ตทา ทาสี ชุชฺชุตฺตรา อโหสิ ฐิตา อุปลวลณฺเณ
ปฺปฺโต ราหุโล มาตา เขมา พฺราหฺมโณ ปน อหเมว

ในสมัยที่พระพุทธเจ้าทรงเกิดขึ้น หญิงลูกจ้างใน
อดีตกาลนั้น กลับชาติมาเป็นนางชุชฺชุตฺตรา ลูกสาว
มาเป็นนางอุบลวรรณา ลูกชายที่ถูกฤษีฆยักตตาย มาเป็น

พระราชอุทิศพุทธโอรส พราหมณ์ผู้เป็นแม่ มาเป็นนางเขมา
พราหมณ์โพธิสัตว์ มาเป็นตัวเราผู้ตถาคตนี้แหละ

อัย อุรคชาตกกถา โยนิโสมนสิการณ . สลุลก
เขตพุพา

เรื่องราวในอุรคชาตก ดังกล่าวมานี้ สาธุชนทั้งหลาย
พึงกำหนดหมาย ด้วยโยนิโสมนสิการ ถอด.

ผีปาก

พระอินทร์ กับ ท้าวเวปจิตติ

ท้าวเวปจิตติว่า

๑. ภียโย พาลา ปกุขุณเณย โน จสฺส ปฏิสฺสโก
พวกคนพาลยิ่งกำเริบ ถ้าไม่มีคนกำหราบ
ตสฺมา ภูเสน ทณฺฑน ธีโร พาลํ นิเสชเย
เพราะฉะนั้น ผู้มีปัญญา ควรปราบคนพาล ด้วย
อาชญาอย่างแรง

พระอินทร์ว่า

๒. เอตทเว อหิ มณฺเษ พาลสฺส ปฏิสฺสนํ
ปรี สงฺกุปฺติํ ฌตฺวา โย สโต อุปสมฺมติ
ข้าพเจ้าเข้าใจว่า ผู้ที่รู้ว่า คนอื่นชุนแล้ว มีสติ
อดใจไว้ได้นี้แหละ เป็นเครื่องปราบคนพาลละ

ท้าวเวปจิตติว่า

๓. เอตเทว ตีติกขา ย วรขัม ปสฺสามิ วาสว
 ยทา นี มณฺณตํ พาโล ภายา มุยา ยํ ตีติกขา ตี
 อชฺฌารุหติ ทุมฺเมโธ โคว ภียโย ปลา ยิน
 ดูกรท้าววาสวะ เราเห็นโทษแห่งการอดตั้งนี้ว่า เมื่อ
 คนพาลเข้าใจว่า ผู้น้อยเพราะกลัวเราดังนี้ ก็จะขึ้น
 คร่อม เหมือนโคยี้งหนีกียี้งไล่

พระอินทร์ว่า

๔. กามํ มณฺณตํ วา มา วา ภายา มุยา ยํ ตีติกขา ตี
 สทตฺถปรมา อตฺถา ขนฺตยา ภียโย น วิหขติ
 จริง คนพาลจะเข้าใจว่า ผู้น้อยเพราะกลัวเราหรือไม่
 ก็ทำเนา ธรรมดาประโยชน์อย่างยิ่ง ก็คือประโยชน์
 ตนและสิ่งอื่นที่จะยิ่งกว่าขันติ ก็ไม่มี

พระอินทร์ว่า

๕. โย หเว พลวา สนโต ทุพฺพลสฺส ตีติกฺขติ
 ตมาหุ ปรมิ ขนฺตี นิจฺจํ ขมติ ทุพฺพลโล
 เออ ผู้ใดเป็นคนมีกำลัง แต่ยอมอดให้แก่คนไม่มี
 กำลัง ท่านกล่าวความอดของผู้นั้นว่า เป็นบรมขันติ
 เพราะคนไม่มีกำลัง ต้องยอมอดอยู่เป็นนิตย์

พระอินทร์ว่า

๖. อพฺพนฺตํ พลํ อาหุ ยสฺส พาลพลํ พลํ
 พลวสฺส ฌมฺมคฺคตสฺส ปฏิวตฺตา น วิชฺชติ
 ผู้ใดใช้กำลังอย่างพาลพาล ท่านก็ไม่เรียกผู้นั้นว่า
 เป็นคนมีกำลัง ต่อมีกำลัง และรักษารัชมะด้วย จึง
 จะไม่มีใครกล่าวคัดค้านได้

พระอินทร์ว่า

๑. ตสฺสเสว เตน ปาปีโย โย กุทฺธํ ปฏิกุชฺฌติ
 กุทฺธํ อปฺปฏิกุชฺฌนโต สงฺคามํ เขตติ ทุชฺชยํ
 ผู้ใดโกรธตอบคนที่โกรธแล้ว ผู้นั้นกลับเลวลงไป
 กว่าคนที่โกรธก่อนอีก ผู้ไม่โกรธตอบคนที่โกรธ
 แล้วชื่อว่า ชนะสงครามที่ชนะยาก

พระอินทร์ว่า

๔. อุกินฺนํมคฺคํ จรติ อตฺตโน จ ปรสฺส จ
 ปรี สงฺกุปิตํ ฅตฺวา โย สโต อูปสมมติ
 ผู้ใดรู้ว่า เขาขุ่นแล้ว มีสติ อัดใจไว้ได้ผู้นั้นชื่อว่า
 ประพฤติประโยชน์สองฝ่าย คือ ทั้งฝ่ายตนทั้งฝ่ายท่าน

พระอินทร์ว่า

๕. อุภินัน์ ตักิจุณฺณตํ อตฺตโน จ ปฺรสุส จ
 ชนา มณฺณนฺติ พาโลติ เย ชมฺมสุส อโกวิทฺติ
 เมื่อคนสองฝ่าย คือ ฝ่ายเราก็คดี ฝ่ายเขาก็คดี อะลุ่ม
 อล่วยกันอยู่ พวกคนที่ไม่ฉลาดซ้่มมะ ย่อมเข้าใจว่า
 อ่อนแอ แล

คาถาในอาฬวกสูตร

อาฬวกยักษ์ทูลถาม

๑. กิสุธ วิตุตฺตํ ปุริสสฺส เสฏฺฐิ
อะโรเอเย เป็นทรรพียอันประเสริฐ
ของคนในโลกนี้

พระพุทธเจ้าตรัสตอบ

๑. สทฺธิธ วิตุตฺตํ ปุริสสฺส เสฏฺฐิ
ศรัทธาเป็นทรรพียอันประเสริฐ
ของคนในโลกนี้
- อา. ๒. กิสุ สุจิณฺณํ สุขมาวหาติ
อะโรเอเย ที่ประพฤติแล้ว
นำความสุขมาให้
- พ. ๒. ชมฺโม สุจิณฺโณ สุขมาวหาติ
ธรรมะที่ประพฤติดีแล้ว
นำความสุขมาให้

อา. ๓. กิสุ หเว สารุตรํ รสํ
 อะโรสีเหวย เปนรสอย่างยิ่ง
 กว่ารสทั้งหลาย

พ. ๓. สจฺจํ หเว สารุตรํ รสํ
 ความจริงสีเหวย เปนรสอย่างยิ่ง
 กว่ารสทั้งหลาย

อา. ๔. กถิ ชีวชีวตมาหุ เสฏฺฐิ
 นักปราชญ์กล่าวชีวิต
 ของคนที่เป็นอยู่อย่างไรว่า
 เป็นชีวิตอันประเสริฐ

พ. ๔. ปญฺญาชีวชีวตมาหุ เสฏฺฐิ
 นักปราชญ์กล่าวชีวิต
 ของคนที่เป็นอยู่ด้วยปัญญาว่า
 เป็นชีวิตอันประเสริฐ

อา. ๕. กิ สุ ตรติ โหฌ
 ข้ามโอฆะได้อย่างไรสิ .

พ. ๕. สทุธาย ตรติ โหฌ
 ข้ามโอฆะได้ด้วยศรัทธา

อา. ๖. กิ สุ ตรติ อณฺณวํ
 ข้ามอรรณพได้อย่างไรสิ

พ. ๖. อปฺปมาเทน อณฺณวํ
 ข้ามอรรณพได้
 ด้วยความไม่ประมาท

อา. ๗. กถิ สุ ทุกฺขมฺหุเจติ
 พ้นทุกข์ยากได้อย่างไรสิ

พ. ๗. วิริเยณ ทุกฺขมฺหุเจติ
 พ้นทุกข์ยากได้
 ด้วยความพากเพียร

๑๖. ๘. กติ สฺ ปริสุทฺตติ.

บริษัทได้อย่างไร

พ. ๘. ปณฺณาย ปริสฺชณฺติ

บริษัท ใต้ด้วยปัญญา

គា. ៥. កំព័ ឥ្ទ តរាពេ ឋល្យលំ

อย่างไรก็ดี จึงได้ปัญญา

พ. ๕. สุตฺตํ ลภเต ปณฺณํ อปฺปมตฺโต วิจกฺขโณ

ฟังด้วยดี ไม่ประมาท

ทรงเห็นชัด ย่อมได้ปัญญา

อา. ๑๐. กถิ์ สุ วิฑฺฒเต ฌนํ

อย่างไรก็ดี จึงได้ทรัพย์สิน

พ. ๑๐. ปฏิรูปการ ชุรวา อัญญาตา วินุทเต ชนั

เอางานเอาการ ทำให้เหมาะสม

พากเพียร ย่อมได้ทรัพย์สิน

อา. ๑๑. กณิ สฺ กิตฺตํ ปปฺโปติ
 อย่างไรเล่า จึงได้เกียรติ

พ. ๑๑. สุขุเจน กิตฺตํ ปปฺโปติ
 ได้เกียรติด้วยความสัจจะ

อา. กณิ มิตฺตานิ คนฺถติ
 อย่างไรจึงผูกไมตรีกันไว้ได้

พ. ททํ มิตฺตานิ คนฺถติ
 ผู้ให้จึงผูกไมตรีกันไว้ได้.

พิมพ์ที่โรงพิมพ์แพร่การช่าง ถนนเฟื่องนคร กรุงเทพมหานคร
นายอำพัน ฉายางกูร ผู้พิมพ์และผู้โฆษณา ๒๕๒๒